

זבחים ו

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

א"ל רב אסי לרב אשי. יש להעיר, איך אפשר שיהא רב אסי בזמן רב אשי, והרי רב אסי היה בזמן רב ור' יוחנן, ורב אשי היה סוף האמוראים, וראיתי בהגהות מהרי"ע דרב אשי הנזכר כאן הוא קדמון, לא רב אשי של סוף הוראה [ב"מ פו., ועיי"ש בפרש"י], ותרי רב אשי הוו, [ועיי' בגמ' לקמן ז: דרב אשי דיבר עם ר' פנחס בריה דר' אמי. ועיי' מה שהארכנו לקמן יא: ד"ה רב אשי, אודות תרי רב אשי, שיש הסוברים שהיה גם רב אשי הקדמון, והראיות לזה, ובדעת החולקים], או י"ל שאין זה רב אסי תלמיד חבר לרב, אלא אחרון שחי בזמן רב אשי שסידר הש"ס. [וגם במהרש"א כתובות (כג.) כתב שמצינו רב אסי דכתראה הוי לבתר אבוי ורבא]. וכ"כ ביד דוד כאן, וציין לתשו' חקרי לב (י"ד סי' לא).

אמנם ראיתי בדקדוקי סופרים כאן (אות כ) שהביא גירסא מכמ"ק בכת"י במקום רב אסי, רב אתי, או אית', נוכדמצינו שם זה בשמואל ב, טו-יט, "אתי הגיתי", ובגמ' קידושין עו: שהיה גוי, ועיי'

2. שערים מצויינים בהלכה

המקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה. כתב הרש"ש (קידושין נה.) כמו דהמתכפר עושה תמורה, כן הוא סומך. ועיי' בתוס' במס' תמורה (ז: ד"ה שאין). ועיי' בשו"ת דבר אברהם (סי' יד) בביאור דבריהם באריכות, ומש"כ בסוגיא דהכא. ועיי' בעולת שלמה (תמורה שם) מש"כ בזה. ולענין אכילת הבשר, האם הוא להמקדיש או למתכפר, הנה כתבו בשם הגר"ח מבריסק שהמתכפר אוכל הבשר [כ"ה בזכרון שמואל (סי' עח) שהשיב לו הגרי"ז בשם אביו, וכ"כ באבי עזרי (תמורה פ"א ה"ד) ששאל כן מהגרי"ז, וא"ל ששאל את אביו וא"ל כנ"ל]. וכבר דן בזה בסה"ק פנים יפות (תצה ד"ה ואכלו), ומצדד דהבשר למתכפר ולא למפריש, [והעתיקו גם במשמה"ל], כיון דהכפרה תלויה באכילת הבעלים, [אך בתחילה נוטה להיפך, ונשאר בצ"ע]. ובשו"ת חזון נחום (סי' קלא) הביא בשם מחנה לוי (נזירות סי' יג) שהוכיח מכמה ראיות דאכילת בשר שייך למתכפר, [אמנם עיי' שם במחנה לוי שמצדד לכאן ולכאן]. ויש לחקור מי עובר על כל תאחר המקדיש או המתכפר, ועיי' בחי' האדר"ת (תשו' מאהבה, סי' קיג) מש"כ בזה. ועיי' במשמה"ל (סי' יז) שהאריך בכל זה, וכן דן מי השוחט.

למסקנא דלעולם לא קניא להו ואין זה כפרה
ליורשים אלא מקופיא, ולענין מתכפר עושה
תמורה מועיל שפיר כפרה מקופיא שיהא יכול
להמיר, אבל לענין הניח מנחה לז' בניו אין
מועיל כפרה מקופיא דליחשז כמנחה של ז'
שותפין שלא יהא ראוי להקרבה אלא שפיר
קריבה כיון דמ"מ אין זה כפרה מקיבצא
ולא חשיבי כשותפין דלא קניא להו וכדפירש"י.
והנה לפי"ז הא דאמרן דאין שני יורשים
ממירין אין הסיכרון משום שותפות דהא ע"י
כפרה מקופיא לא מיחשזי כשותפין אלא הוא
מגזיה"כ דאחד ממיר ולא שנים.

דף ו' בגמ' אלא אי אמרת לא קניא אימורי
נמי לימרו. שאני התם דאמר
קרא המר ימיר לרבות את היורש אחד ממיר
ואין שנים ממירין כו' אמר לי' רב אסי כו'
אי אמרת בשלמא קניא להו היינו דחד מיהא
מימר אלא אי אמרת לא קניא היכי מימר
והא"ר אבהו אר"י המקדיש מוסיף חומש
ומתכפר עושה תמורה כו'. ומשני מקיבצא
לא מכפרא מקופיא מכפרא. מצואר בזה

יעקב"ז בכוונת הלח"מ פי"ד ממעה"ק שם
בשי' רש"י.

אלא שהעיר ע"ז, דנפשות הא דמתכפר
עושה תמורה היינו נמי מדין בעלים
דע"י שמתכפר מחשז כבעלים של הקרבן.
והתוס' בתמורה דף ז': כתבו דהא דמתכפר
עושה תמורה אף מתכפר קאמר ולא לאפוקי
בעלים, וא"כ נראה דהא דמתכפר עושה
תמורה היינו נמי מדין בעלים (שגם הוא
מיקרי בעלים כיון שיש לו זכות כפרה) וזה
רחוק לומר דיש שני דינים לתמורה בעלים
ומתכפר דמגלן הא ולא מזינו שום דרשות
לזה, וא"כ צריך להבין מאחר דכפרת קופיא
לא מהני לדנו כבעלים ממש ולעשות המנחה
כמנחה של ז' שותפין א"כ מ"ט מהניא כפרה
מקופיא לענין שיכול להמיר.

ובתב לבאר בזה עפ"י מש"כ מרן החזו"א

ועב"פ פשטות הסוגיא מצואר לפירש"י
דכפרה מקופיא אין מועיל כלל דליחשז
ע"י כשותפין ולכך גבי הניח מנחה לז' בניו
שפיר קריבה ורק לגבי מתכפר עושה תמורה
מועיל כפרה מקופיא. ולכא"ו סברת החילוק
הוא דלענין שיהא לו כח להמיר לא צעי'
בעלים אלא כגי' צמה שהוא מתכפר וזה מועיל
גם ע"י כפרה מקופיא, כ"כ צס' "קהלות

ועפ"י ז' כ' (צ"ק הילות יעקב) די"ל דודאי
ע"י כפרת קופיא מחשצ שפיר צעליס
וכל יקוד כפרת קופיא הוא משום שהוא ירש
זכות אציו ונעשה צעליס של הקרבן והא דאינו

מתכפר מקיצעא היינו משום שהיורש צעלמו
לא הפרישו וגם אציו לא הפרישו צעליל היורש,
(עי' לקמן דף ז'. בתוד"ה על חייבי עשה),
ואשר לפי"ז מתבאר דשפיר מיקרי היורש
צעליס אלא שההקדשה אינו צעליל כפרתו רק
מחמת שעלם הקרבן קדוש לגבוה וקרב אפי'
כלא צעליס כלל, ומ"מ כיון שהיורש צעל
הקרבן אחיא לי' כפרה מקופיא.

ולפי"ז שפיר ניחא דיוורש ממיר מכיון שהוא
הצעליס ותמורה "צעליס" תליא
כנ"ל. ושפיר נמי י"ל דמיחשבא לענין תמורה
קרבן של שותפות כשני צניו יורשים דאינם
ממירים, והא דלגבי הית מנחה לב' צניו
דקריצה ואין צו שותפות היינו משום דהתם
תליא צהקדשה דשנים אינם יכולים להקריצ
שנאמר נפש כי "תקריצ" וציוורש כיון דאין
ההקדשה לשם היורש (כדאמרי' אין שינוי
צעליס לאחר מיתה) ועיקר ההקדשה אינו אלא
מחמת שעולה לגבוה גם כלא צעליס כלל,
שפיר אין כאן פסול שותפות דלאו שותפות
הצעלות קפדינן אלא צהקדשה לשם שנים והרי
ציוורשין אין ההקדשה לשמם, וכדהוכיח ר"א
מיוולדת דיש ההקדשה בשלא לשם צעליס וכדציאר
החזו"א, (וע"ע בתוד"ה מקופיא).

4. ספר קהלות יעקב- סימן ו

ולפ"ז נראה ד"ל דודאי ע"י כפרת קופי'א
נחשז שפיר צעלים וכל יסוד כפרת
קופי'א הוא משום שהוא ירש זכות אביו
ונעשה צעלים של הקרבן, והא דאינו מחכפר
בו מקיטעא כיינו משום שהיורש לא הקדיש
קרבן זה וגם אביו לא הפרישו צעזיל היורש
וא"ל להתכפר בדבר שלא הקדיש הוא ולא
אחרים צעזילו רק כפרת קופי'א וכעין
דמזואר לקמן ד"ז דחטאת אינה מכפרת
חטאה אלא מקופי'א והוא משום שלא צעזיל
זה הופרש אלא צעזיל מלחא אחריתי דשגגת
כרת וכמ"ש החוס', ומחזאר דשפיר מקרי
היורש צעלי, אלא שהקרבן אינו צעזיל
כפרתו רק מחמת שעלם הקרבן קדוש לגבוה
וקרב אפילו צלא צעלים כלל [כגון גר שמת]
אך כיון שקרב וכיורש הוא צעל הקרבן אחי
לי כפרה ממילא מקופי'א מאחר שקרבן דידי
סליק לגבוה, ולפי זה שפיר ניחא הא דיורש
ממיר שלפמ"ש"י הוא צעלים ותמורה צעלים

תליא כנ"ל ושפיר נמי נחשז לענין תמורה
קרבן שותפין כששני צניו ירשו דאינס
ממירים, והא דלגבי מנחה שהניח לצי צניו
לא מקרי קרבן שותפין כיינו משום דהתם
תליא בהקרבן, דלשם שנים א"ל להקריב
שנאמר נפש כי "חקריב" וא"ל שתכא
הקרבן מנחה אלא לשם נפש אחת, וצורשים
כיון דאין בהקרבן לשם היורש [כדאמרין
אין ש"צ לאח"מ] ועיקר הקרבן אינו אלא
מחמת שעולה לגבוה גם צלא צעלים כלל כיון
שכבר הוקדש לגבוה, שפיר אין כאן חסול
שותפות דלאו צשותפות דצעלות קפדין אלא
בהקרבן לשם שנים וברי ציורשין אין
ההקרבן לשמם וכדחזין דהוכיח ר"א מצאין
לאח"מ שיש הקרבן צעל לשם צעלים
וכדציאר החזו"א.

5. שערים מצויינים בהלכה

מקיבעא לא מכפרא מקופי'א מכפרא. מפרש
בחזון יחזקאל (פ"א ה"א) שיש
בהקרבן הקרבן משום ריצוי גם על היורש,
אבל מקיבעא לא מכפרא, דאין בו ריצוי על
היורש בתור מקדיש הקרבן, שהקרבן לא נקבע
בשביל היורש, שהרי הוא לא הקדישו
בשבילו. ועי' בשו"ת חת"ס (יו"ד סוס"י שכא)
שזה שיוורש מביא את קרבן אביו ושוחטו,
לפי שהוא הבעלים, הואיל ומתכפר בו עכ"פ
מקופי'א, ואין זה מתורת שליחות, וראיה
ברורה שהרי לענין סמיכה אין השליח סומך,
וכשמת היורש סומך, ומבואר שהיורש מקרי
בעליו, וכ"כ הגדול ממינסק באור גדול (מנחות
פ"ט מ"ז). ועי' בחזו"א כאן (סי' א-ה) ובאור
הישר לעיל (ה). וע"ע בשו"ת אחיעזר (ח"ב
סי' מה-ג, וח"ג סי' סד-ג).

6. זבח תודה

אבל הוא יורע שהוא עולה: איבעיא להו כיפרי וכו'. ונ"מ שלא
ידא מן היסורין בינתים [רש"י] ועוד י"ל לפי מה דאיתא לקמן
ברך מ"ז ע"ב במשנה דחטאת ואשם צריך שיחשוב בהקרבן לשם
הוא א"כ נ"מ לדינא באיבעיא זו לענין אשם דאם כפר בקרבן
ראשון אף דמחוייב להביא קרבן שני מ"מ אינו צריך שיחשוב בהן
עוד לשם חטא וכ"ש לפי מה שנכתוב לקמיה דעיקר ראית הגמרא

7. זבח תודה

ניחא גם צ"ע של התוספות: אעשה דלאחר הפרשה וכו'. אבל אעשה דקודם הפרשה אף דחמא אחר שבכר התחייב עצמו בעולה פשיטא ליה להגמרא דמכמר שהרי אין עליו חיוב להביא עולה על עשה אלא דורון בעלמא אחר שעשה תשובה וכדלקמיה ע"כ מסתברא דהפרשתו מועיל על כל עשה שעבר קודם לזה ואיבעיא להו רק בעשה שעבר לאחר שהפריש הקרבן על החמא של עשה שעבר:

8. שערים מצויינים בהלכה

כתבו התוס' במס' שבת (עב. ד"ה כי אתא) בתירוצ' הא', דעולה מכפרת אעשה דלאחר הפרשה, אע"ג דבעיא היא בפ"ק דזבחים, ולא איפשיט, דדחי ליה הש"ס בסוף הסוגיא, דחויא בעלמא הוא, [אמנם עיי' עוד תי' לקושייתם]. ועי' בתוס' לקמן (ז. ד"ה דילמא) ובשטמ"ק שם (אות כ). והנה יל"ע בטעם שהרמב"ם השמיט האיבעיא כאן. וח"א העיר לי שבלחמי תודה (יומא סב: דף רב) כתב דהרמב"ם ס"ל שהוא בעיא דלא איפשיטא, ודלא כתוס' [עיי' מה שמפרש עפ"ז], אך עכ"פ צ"ע למה השמיטו. אמנם ראיתי בציונים לתורה הנ"ל שכתב שידוע שהרמב"ם פוסק בכל מקום שאמרו את"ל, וה"נ אמרו לקמן (ז.) את"ל דמכפרא אעשה דלאחר הפרשה, אעשה דלאחר שחיטה קודם זריקה מי מכפרא כו', וא"כ עשה דלאחר הפרשה איפשיט דמכפר, [ורק עשה דלאחר שחיטה קמבעיא לן]. וא"כ גם הרמב"ם ס"ל כהתוס', [ואולי י"ל לפ"ז דמה"ט השמיטו הרמב"ם כיון דמכפר על הכל]. ועי' בקר"א (ז: ד"ה ת"ש). ומצאתי שכתב הגאון מהמבורג

איבעיא להו אעשה דלאחר הפרשה מכפרא או לא מכפרא. עי' בציונים לתורה (להגרי"ו ענגיל, כלל לא) שכוונת האיבעיא, אם הוריקה לבדה מכפרת בלי צירוף ההפרשה והשחיטה עמה, או דילמא ההפרשה והשחיטה משתתפין בפעולת הכפרה, שאין הוריקה לבדה המכפרת, רק בצירוף שניהם היא שמכפרת, ולכן עשה דלאחר הפרשה או שחיטה, שחסר לעשה זאת כפרת ההפרשה והשחיטה, כיון שרק אחריהם הוא שעבר, לכן אין בכח הוריקה לבד לכפר עליה, דוריקה לבד אינה מכפרת כו'. ועי' ש' שהאריך בדבר

9. זבח תודה

א"כ איפשיט האיבעיא. ובתוס' שבת ע"ב ד"ה כי אתא מצדדין שם בתירוצ' ראשון דלפי המסקנא עשה דלאחר הפרשה נמי מכפרא כמו שמוכיח לקמן פסוגיא מר"ש ומה שהגמרא הגמרא דחוי בעלמא הוא: אבל אעשה דלאחר שחיטה וכו' ואף שמביא שם בגמרא בסוף הסוגיא דיש אמוראים דמסתפקים אפילו בעשה דלאחר שחיטה מסתברא דלא שבקינן פשיטותא דרבא משום ספיקיהו דחזי ועוד דרבא הוא בתרא וגם מסתמא דגמרא מוכח דלא מסתפקי אלא בלאחר הפרשה ולא בלאחר שחיטה. ויש להסתפק אם נימא דהרמב"ם מצינו

10. שערים מצויינים בהלכה

אימא כיפר גברא. כתב בקרן אורה, דכוונת רב הונא, דאפילו עשה דסמיכה דהוי לאחר שחיטה ג"כ כיפר. ובתור"כ (פ"ד ה"ח) איתא, ר"ש אומר ונרצה לו לו ולזבחו, אע"פ שלא סמך הזבח מרצה. ופי' הראב"ד, דהאי "לו" אזכח נמי קאי, והזבח מאי ריצוי בעי, אלא ש"מ שאע"פ שחסר סמיכה.

והגאון מרוגטשוב (שו"ת צפנת פענח סי' קלד, וצפ"נ כלאים פ"ט עמ' עשרים ושנים, ותניא דף ז, וברך יח ע"ג) חקר במצות סמיכה, אם היא מצוה על הגברא לבד, או שהיא ממצות הקרבן, דהיינו אחד מתיקוני הקרבן, נויש כמה ראיות לכאן ולכאן, וכמה נפק"מ לדינא, ועי' מזה גם בתשו' דבר אברהם ח"א רס"י טו, ושו"ת זרע אברהם סי' כ-כח, וחי' הגרי"ז ריש ערכין, ושו"ת אג"מ ח"א קדשים סי' ו ענף א ד"ה והנכון, ובאריכות בכתבי קה"י החדשים במסכתין סי' ו, ועפ"ז כתב דלכאורה היינו דאמרי' בגמ' כאן, דכיפר גברא, ולא כיפר קמי שמיא, ופרש"י דלא עבד מצוה מן המובחר, והיינו דלא רק שביטל מצות הסמיכה דגברא, אלא יש כאן גם חסרון בהקרבן גופא, שאין כאן מצוה מן המובחר, ומוכח שיש כאן ב' ענינים.

11. רש"י מסכת זבחים דף ו עמוד ב ד"ה לא כיפר

לא כיפר קמי שמיא - לנחת רוח לקונו דלא עבד מצוה מן המובחר.

12. שערים מצויינים בהלכה

שעירי עצרת למה הן באין. עי' בפרש"י. ועי' בדברינו במס' שבועות (ב. ד"ה שעיר - ועוד) אם יש להזכיר בתפלת המוספין דיו"ט שבועות ושני שעירים לכפר. ועי' בדרשות חת"ס (ח"ב דף רצב טור ד) בטעם שלא מוציאים ג' ספרים בעצרת כדי שיקראו בסדר כבשי עצרת ושעיר חטאת כו', ועי"ש מש"כ לפרש עפ"י הגמ' כאן. [וע"ע בחת"ס עה"ת שמיני ד"ה מדוע].

וכתב הפנ"י (ר"ה ח:): דהא דפריך למה הן באין, אין פירושו, למה בא כלל, דאטו טעמא דקרבנות אתי לאשמועינן, ועי"ש מה שפירש. [ועי' בברכ"י אר"ח סי' תקצא, ולימודי ה' לימוד קיז מש"כ להעיר בדבריו]. ועי' בטהרת הקדש (ד"ה והגלע"ד) מש"כ על דבריו. ועי' במאמר הבא.

ומה שתמה בטהרת הקדש, למה בכל שעירי מוספין שבתורה כתיב שעיר חטאת, משא"כ במוסף של עצרת לא כתיב חטאת, נועי"ש מש"כ ליישב, כבר העירו מדברי הירושלמי ר"ה (פ"ד ה"ח) בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, א"ל הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מעולם. נושמעת' בשם הגאון מהר"ם שפירא זצ"ל, שכל זה בשאר עבירות, משא"כ בעבירות של עצרת גופיה, דלא עדיף מכרת דיומא ביוה"כ דלא מכפר לרבי, עי' בגמ' שבועות יג., ועי' בדברינו לעיל ו. ד"ה אימת - ועי'.

13. רש"י מסכת זבחים דף ו עמוד ב ד"ה קרבנות צבור

קרבנות צבור סכין - השוחטן מושכתן למה שהן ראויים ועומדין ואפילו לא ידע השוחט מה הן (או) כגון תמידין שלא הוצרכו לצבור שניקחו מתרומה ישנה והגיע אחד בניסן שמצוה להביא מן החדש כדאמרין בראש השנה (דף ז) שוחטן וכשרין לקיץ המזבח כדין שאר מותר תרומת כסף הנשאר בקופות התרומה כשמגיע אחד בניסן שמקייצין בו את המזבח ואף על גב דלשם תמידין נלקחו ולא לשם עולת נדבת צבור כגון קיץ המזבח הואיל ולא

חזו לתמידין קרבי למאי דחזו משום דלב ב"ד מתנה עליהן אם (ד) הוצרכו ואם לאו יקייצו בהן את המזבח ונראה בעיני דלא דלא גרסי לה להא דשמואל הכא דהא מוקמינן ליה בפ"ק דשבועות (דף יב:) אליבא דמאן דלית ליה לב בית דין מתנה עליהן.

• תוספות רא"ש על שבועות דף יב/ב

...וריצב"א מקיים גירסת הספרים ופירוש רש"י, ולא קשיא מההיא דזבחים דהתם מייתי לה אהא דקאמר ר"ש כבשי עצרת באים לכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה ורצה להוכיח מזה שמכפר על עשה דלאחר הפרשה ודחי קרבנות צבור קאמרת שאני קרבנות צבור דלב ב"ד מתנה עליהם כדשמואל דאמר סכין מושכתן למה שהן כלומר שאני קרבנות צבור דהיינו כבשי עצרת דלב ב"ד מתנה עליהם דאע"ג דהופרשו שניהם מאתמול שלא יהא השני קדוש עד שעת שחיטה ואעשה דקודם הפרשה קא מכפר, כדשמואל דאמר סכין מושכתן למה שהן כלומר תמידין שלא הוצרכו יכול לשנותן מעולת תמיד לעולת קייץ משום דלב ב"ד מתנה עליהם שאם לא יצטרכו לעולת תמיד שיהיו לעולת קייץ, ופריך ומי אית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה עליהם כולי האי להוציא דבר שהוא קדוש לחולין כי האי דקאמרת דכבשי עצרת דאע"ג דהוקדשו מאתמול יהא האחד חולין עד שעת שחיטה נהי דאית ליה לב ב"ד מתנה לשנותן מקרבן לקרבן להוציא לחולין לית ליה דהא אמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימים, והאי דמייתי תנ"ה ולא מייתי סיעתא דמתני' משום דמתני' לא מצי לסיועיה דמתני' תליא טעמא במאי דכפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו, אבל הכא חלוקין בכפרה דתמיד מכפר על כל עבירות כדאמר' לא לן אדם בירושלם ועבירה בידו תמיד השחר מכפר על עבירות הלילה ותמיד של ערב מכפר על עבירות היום ועולת קייץ אינה מכפרת, אבל מברייטא מייתי שפיר דתליא טעמא במאי דבאין על מזבח החיצון ועולת קייץ נמי זריקתה על מזבח החיצון, והאי דקאמר לכפר לאו דוקא אלא ההקדבה מיקריא כפרה:

A. שער מצוינים בהלכה

הגה"ק הר"ר צדוק מלובלין זצ"ל בחקנת חשבין (עמוד 135) בהא דמצינו בחז"ל בכמ"ק שהיו מתענים, שהתענית במקום הקרבן עולה לדורות כו', ואע"ג דבחד עולה סגי לכפר על כמה מ"ע, וזה לענין חיוב בדורות דנלמד מקרא, וכשאי אפשר לו להביא יותר סגי בהכי, אבל ודאי מי שהיכולת בידו היה מרבה להביא קרבנות נדבה לדורות כפי יכלתו איש כבודתו, ובגוף הענין ע"י גם בתשרי מחזה אברהם (אור"ח סי' ה) מה שדן בזה, ובדין עשה בשוגג אי בעי כפרה, [ע"י מזה בדברינו לקמן ז. ד"ה חטאת], וכן אי יש לחלק בין עשה בשוא"ת לשאר עשה, [ומש"כ להוכיח מגמ' לקמן ז.], ופלפל בזה, ושם במפתחות הביא מה שהעירו לו מסוגיין דלא כיפר אעשה דסמיכה, אע"ג שהיא בשוא"ת, ועי"ש מש"כ לחלק. וע"ע בדבר יהושע (ח"ב סי' ה) באריכות. [ונכבר הארכנו במס' ב"מ (סא: ד"ה ממי – אמנם) לענין א' שקנה תפילין ממוחזק בכשרות, ונחבר שהיו פסולים למפרע, שדעת כמה אחרונים שא"צ כפרה מטעם אחר כיון שנחשב לאונס, וקצת כתבו שיעשה איזה תשובה ותיקן].

כיון דאיכא כמה עשה גביה מכפרה. פרש"י וכתוב ונראה לו, מלמד שנתרצה להקב"ה, אלמא כולן נתכפרו. [ועי' בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ט) במי ששגג ולא הניח תפילין של ראש ועבר על מ"ע, ולשיטת הרמב"ם שמנה תפילה של ראש בפנ"ע, הרי עבר על כמה מ"ע בזמנים הרבה, מ"מ בזמן שאין ביהמ"ק אין צריך לקבל צער נגד עולה, דעולה דורות הוא כדאיתא בגמ' לקמן (ז:), ובתשובה וחרטה נתכפר לו לגמרי וא"צ לענות נפשו כו', ואף אי נימא שצריך לצער עצמו כנגד העולה, מ"מ לא דמי לחטאת שמחויב להביא על כל חטא וחטא שחטא, משא"כ גבי עולה, וכמבואר בגמ' ופרש"י כאן שכולן נתכפרו, וא"כ כשעבר על כמה מ"ע ועשה תשובה עולה דורות על כולן, וסגי בכל דהו שמקבל עליו, [ועי"ש מש"כ לענין ברכה לבטלה, והובא בקצרה בשע"ת סי' כז סק"י]. ועי' בשו"ת לב חיים (אור"ח סוס"י לג ד"ה ואולם כשאני) מה שהעיר על דבריו. [ועי' מש"כ בסה"ק תניא אגה"ת פ"א-פ"ג בהא דמצינו בחז"ל ענין התעניתים במקום עולה, שיהיה לרצון לפני ה', ותיקוני התשובה למעשה, וע"ע מש"כ

B. דף על הדף מסכת זבחים דף ה עמוד ב

בגמ': וכיון דכי איכא כמה עשה גבה מיכפרא כו'.
מבואר כאן שעולה אחת מכפרת על הרבה חייבי עשה. ובסה"ק תניא באגרת התשובה (פרק ג') כתב וז"ל: והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו, במי שחטא חטא א' פעמים רבות, דיש אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא - פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוצא כו' שמספר הצומות מפורש בתיקוני התשובה מהאריז"ל הן פ"ד תעניות, ואם חטא בזה י' או כ' פעמים עד"מ, צריך להתענות י' או כ' פעמים פ"ד, וכן לעולם, דומיא דקרבן חטאת, שחייב על כל פעם פעם.
ויש מדמין ענין זה לקרבן עולה הבאה על מצות עשה, דאפי' עבר על כמה מ"ע, מתכפר בעולה אחת כדאי' בגמ' פ"ק בזבחים. וע"ש שמכריע שיתענה ג' פעמים מספר אותן הצומות, כדאי' בזה"ק שהחוטא ג' פעמים בעבירה אחת, נעשה בנשמתו כתם מעבר לעבר. וע"ש עוד מש"כ בזה.

=====

כפרת עולה ושלמים

משה שווערד

א. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף כו/א

בעי ר' ינאי התולש צמר מעולה תמימה מהו תולש מי איכא מאן דשרי אלא צמר שנתלש מעולה תמימה מהו דחטאת ואשם לא תיבעי לך דכיון דלכפרה אתו לא משהו להו דבכור ומעשר נמי דכיון דלאו לכפרה אתו משהו להו כי תיבעי לך דעולה מאי כיון [דף כו/ב] דעיקר לאו לכפרה אתי משהי לה או דלמא כיון דעולה נמי מכפרא אעשה לא משהי לה ...

ב. רש"י בכורות דף כו/ב

דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי - דאינו מביאה על חטא:
כיון דמכפרא אעשה - דעולה מכפרת על עשה כדאמרין במס' יומא (דף לו) על עולה מתוודה עון שכחה ופאה:

ג. ספר איזהו מקומן

דעולה נמי מכפרא אעשה לא משהי לה -
הקשו היר דוד והגהות מצפ"א דנפשוט מדתנן בערכין כא. "חייבי עולות ממשכנין אותן", ופירש"י דאף דעולה מכפרת אעשה, מ"מ הואיל ואינה חובה לא חשיב ליה כפרה ואתי לשהוייה הלכך ממשכנין, ומהאי טעמא תפשוט הכא דחיישין שמא אתי לשהויי. ותירצו דהתם מיירי כל זמן שלא הפריש העולה, אבל הכא מספקא לן לאחר שהפרישה האם גם מתעצל בהבאתה - עי' בדבריהם.

ד. הערות מהרב אלישיב

אי חיישין בעולה שלא יביאנו

כי תיבעי לך דעולה מאי כיון וכו'. ותמהו האחרונים דמאי דמספק"ל להגמ' פשיטא ליה למתניתין בערכין דממשכנין אעולה הרי לנו דחיישין שלא יביא מה דלא ממשכנין בחטאת ואשם. [ונראה פשוט דהא דרש ר"ש צו את בני דאין מזרזין אלא במקום שיש חסרון כיס א"כ שם בערכין שעדיין לא הפריש בכלל עולתו ודאי פשיטא ליה דחיישין בעולה, שמא לא ירצה בחסרון כיס ולא יביא, אך אם כבר הפריש העולה, ורק רווח צודי יש לו בזה, בכה"ג לא חיישין דמ"מ עדיין כיון שיש כאן קצת כפרה א"כ לא ישהנו, דהרי חסרון כיס כבר אין כאן דהא הפריש כבר אלא משום רווח נוסף לזה לא חששו, ודו"ק.

ה. ספר איזהו מקומן

ג] האם שלמים מכפרין?

מדלא מספקא בסוגיין על שלמים משמע לכאורה דלא מכפרי מיד, וכן בסוגיא דיומא לו. איתא דעל חטאת מתודה עון חטאת וכו' ועל עולה עון לקט שכחה ופאה, ועל שלמים לא קאמר מיד. וכתב המאירי שם דעל שלמים אינו מתודה, אלא אומר דברי שבח והודאה בלבד, וכ"כ הרמב"ם (מעשה"ק ג. טו.) [ועי"ש רדב"ז].

ברם תוס' ערכין כא: (ד"ה מאי) כתבו "אבל
 עולה ושלמים דלאו לכפרה אתי כולי האי",
 ודקדק מלשונם הדבר אברהם (ח"א טו. ג.)
 דמשמע שגם בשלמים יש כפרה פורתא,
 [ובסוגיין צ"ל דפשיטא לגמ' דמשום כפרה
 פורתא זו אין לומר שלא ישהנה] אמנם ציין
 הדבר אברהם שמהרי"ט אלגזי (לעיל פ"ק אות
 ו' סק"ב) נקט שאף לדעת תוס' אין בשלמים
 כפרה כלל, ונקטו הכי בלשונם משום עולה.
 ובדעת רש"י - העולת שלמה (זנחיס ו.) דקדק
 מדברי רש"י תענית כג. דמשמע דס"ל שאף
 שלמים מכפרין. מיהו מדברי רש"י זנחיס

ו. מרומי שדה

ידף כ"ו א. החולש לומר מעולה תמימה כו'. מצואר דשלמים
 דינן כזכור ומעשה, וכתי מצואר זרמכ"ס
 כ"ה מעולה פ"א. ואע"ג דשלמים ג"כ נאים לנאות על מדה
 כשלים והחסד, כמש"כ זכע"ד יתרו י"ח י"ב מהא דכתיב
 נכושע ו' כי חסד חפלתו ולא זנח וגו', וכתי משמע זכע"ד
 ז' כ"ב מזנחיס זנחי שלמים ומחודים לז' וגו', מכ"מ יש
 כרצה שלמים שמציאים רק לשמח ולחודות על העבר,
 משא"כ עולה נא לכפרה על חייבי עשה לעולם:

ז. ספר איזהו מקומן-יומא לו

והנה מדברי הרמב"ם ומאירי מבואר דשלמים
 אין בהם משום כפרה. אולם לשון התוס'
 בערכין כא: (ד"ה מאי) "אבל עולה ושלמים
 דלא לכפרה אתי כולי האי", ודקדק הדבר
 אברהם (ח"א טו. ג.) דמשמע שגם שלמים יש
 בהם משום כפרה פורתא, וציין למהרי"ט
 אלגזי (פ"ק דזכורות, אות ז', ד"ה והנה גרסין
 נפרין) שנקט דהא דמשמע מתוס' דכפרה
 פורתא איכא הוא משום העולה, אבל
 בשלמים אין כפרה כלל, וכהרמב"ם ומאירי.
 ובדעת רש"י: ראה בעולת שלמה (זנחיס ו.)
 שדקדק מדברי רש"י בתענית כ"ג דמשמע
 שס"ל דאף שלמים מכפרין. [מיהו ברש"י
 זנחיס ריש כט: משמע דאין מכפר על עשה
 אלא עולה ולא שלמים]. וע"ע משך חכמה
 (פרי שמיני, ד"ה ועשה את קרבן העם).

ומתודה על חטאת וכו' ועל אשם וכו' ועל
 עולה וכו' - כתב המאירי דעל
 שלמים אינו מתודה אלא אומר דברי שבח
 והודאה, וכ"כ הרמב"ם (מעשה"ק ג. טו.) וז"ל
 "ויראה לי שאינו מתודה על השלמים אבל
 אומר דברי שבח". וביאר הרדב"ז שהוצרך
 לומר כן לפי דס"ד שיתודה על דרך שאמר
 איוב "אולי חטאו בני" קמ"ל דא"צ
 להתודות, מיהו אין איסור להתודות על
 הספק אלא שאין צריך.

ח. העמק דבר על שמות פרק יח פסוק יב

ומתחלה יש לדעת דעולה ושלמים אע"ג שבאין נדבה מכ"מ הם מרצין. כדתנן בערכין דכ"א חייבי עולות
 ושלמים כו' אע"ג שאין מתכפר כו' ובמס' ר"ה ד"ה ב' מבואר דכל הקדשים בני הרצאה נינהו זולת בכור. והכי
 מתפרש ג"כ פשטא דגמ' קדושין ד"נ וב"ב דמ"ח כי היכי דתהוי ליה כפרה היינו הרצאה וקרי להרצאה בלשון

כפרה כלשון התוס' בר"ה ד"ה סע"ב. אמנם על מה הם מרצין. ביאר הושע הנביא ו' כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת א-להים מעולות. מבואר דתכלית עולה להשיג דעת א-להים לפי כחו. ומש"ה בא לכפר על עשה שבין אדם לשמים שגורם הסתרת פני ה' ממנו. ומשום זה נמנע ממנו דעת א-להים ויבואר עוד ריש ס' ויקרא. ושלמים בא לרצות על העדר מדת השלום בינו ובין הבריות שבא על חטא במדת החסד. והיינו דאי' בברכות ד"ה צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. ונתבאר ריש פ' נח פירושו שלא נגמר כח צדקתו להתגבר על הטבע שלו ולהיות טוב לאנשים. וע"ז מביאין שלמים להשיג מדת השלום. ואמר הנביא דעיקר רצונו ית' אינו הקרבן. אלא תכלית של הקרבן. וזהו אמרו כי חסד חפצתי ולא זבח שהוא שלמים. ודעת א-להים מעולות. ומבקשין מהקב"ה בשעת הקרבה את מבוקשו כמו שאנו עושין בשעת שמ"ע ותפלה קבועה דקאי במקום קרבן:

ט. משך חכמה ויקרא פרשת שמיני פרק ט

ועשה את קרבן העם וכפר בעדם. קרבן העם - שעיר עזים ועגל וכבש בני שנה, רש"י. לא פרט שור ואיל, משום דבשלמים לא מצאנו כפרה, רק חטאת (ויקרא ד, עא ו - לה) ועולה דכתיב בויקרא (א, ד) "ונרצה לו לכפר עליו", וכמו דאמרו ביומא דף לו, א דמתודה עליו. אבל בשלמים כתב ר"מ פ"ג שאינו מתודה, וזה "וכפר בעדם".